

Величие мыслей Ибрая Алтынсарина, действительно истинного и самоотверженного патриота, народного учителя, методиста, первого педагога-теоретика, ученого, вышедшего из среды казахов – является мощным стимулом развития современного образования. А педагогические ценности его наследия и сегодня вдохновляют всех исследователей и продолжателей его новаторских идей. Ретроспективный взгляд на педагогические концепции прошлого позволяет проследить эволюцию аксиологических аспектов образовательных процессов, доказывающих, что их современное развитие имеет глубокие исторические корни. Именно поэтому взгляды известного казахского просветителя Ибрая Алтынсарина на образование, педагогическую науку, высказанные им еще в XIX веке, необычайно современны и актуальны.

Список литературы:

1. Алтынсарин И. Собрание сочинений. [Текст]: В 3 т. / И. Алтынсарин. – Алма-Ата, «Наука» Каз ССР, 1975 г. – Том 1. – 360 с.
2. Алтынсарин И. Собрание сочинений: в трех томах. Т. 2. / И. Алтынсарин. – Алма-Ата: Наука, 1976. – 423 с.
3. Алтынсарин И. Собрание сочинений: в трех томах. Т. 3 / И. Алтынсарин. – Алма-Ата: Издательство «Наука» Казахской ССР, 1978. – 352 с.
4. Алтынсарин Ы. Избранные произведения / Ы. Алтынсарин.; сост. Б. С. Сулейменов. – Алма-Ата: АНКазССР, 1957. – 465 с. – URL:<https://pubhtml5.com/poge/woxz/basic/51-100>.
5. Алтынсарин И. Избранные письма / И. Алтынсарин. – URL:<https://kzref.org/moskovskij-patriarhat.html?page=18>.
6. Назарбаев Н. А. В потоке истории. – Алматы: Атамұра, 1999. – 292 [4] с.
7. Слесарь М. В. К проблеме педагогических ценностей в наследии Ибрая Алтынсарина / М. В. Слесарь // Вестник "Өрлеу" – kst. – 2015. – №4. – С. 7-10.
8. Слесарь М.В. Педагогическая культура И. Алтынсарина / М. В. Слесарь Патриотическое воспитание детей дошкольного и младшего школьного возраста как процесс освоения педагогического наследия И. Алтынсарина: сборник материалов областных педагогических чтений. – Костанай: Филиал АОНЦПК Өрлеу ИПКПР по Костанайской области. – 2013. – С. 5-7.

ЗАМАНАУИ ҮЗДІКСІЗ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Утегенова Бибикуль Мазановна

пед.ғыл.кандидаты, педагогика және психология кафедрасының профессоры,
А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, г. Костанай

Аннотация

Өзектілігі мақалада заманауи білім беру жүйесінде үздіксіз білім беру кәсіби педагогикалық білім беруімен ұштастылып қарастыруда. Үздіксіз педагогикалық білім берудің үш түрі сипатталған. ҚР педагогтарының үздіксіз білім алудағы негізгі ерекшеліктері мен талаптары сипатталған.

Мақсаты: заман талабына сай үздіксіз педагогикалық білім беру жүйесі зерттелген.

Түйінді сөздер: әлемдік білім беру жүйесі, үздіксіз педагогикалық білім беру, кәсіби-педагогикалық құзыреттілігі.

Аннотация

Актуальность статьи в том, что дана характеристика непрерывного образования, определены место и роль профессионально-педагогического образования, дана характеристика трех видов непрерывного образования. Характеристика особенностей и требований непрерывного педагогического образования.

Цель: изучение современного непрерывного педагогического образования.

Ключевые слова: мировая система непрерывного образования, непрерывность педагогического образования, профессионально-педагогические компетенции.

Abstract

The relevance of the article is that the characteristics of continuous education are given, the place and role of vocational pedagogical education is determined, and the characteristics of three types of continuous education are given. Characteristics of the characteristics and requirements of lifelong pedagogical education.

Goal study of modern continuing teacher education.

Keywords: world system of continuing education, continuity of teacher education, professional and pedagogical competencies.

Қазіргі заманның сұранысы бойынша «ақылды экономиканы» қалыптастыру жағдайында, Қазақстан дамуының барлық басым бағыттарындағы жетістіктер жалпы танылған кезде, бұл қоғамның құндылық бағдарларының барлық жиынтығының түбегейлі өзгеруіне алып келді. Соңғы 20 жыл ішінде дүниежүзілік білім берудегі «өмірлік білім алу» қағидасынан «өмір бойына білім беру» қағидатына көшуге бағытталған ұйымдастырудың құрылымдық, тұжырымдамалық инновациялық моделін таңдау туралы мәселе көтерілді. Бұл заманауи үздіксіз білім беру үдерісі болып табылады.

Қазіргі әлемде үздіксіз білім алу тілек емес, қажеттілік болып табылады. Тұрақты және жедел өзгерістер үздіксіз дайындық пен қайта даярлауды, үздіксіз дайындықты және бұрын алған кәсіби білімді үнемі жаңартып отыруды және тереңдетуді, іскерлік қасиеттерді, дағдыларды жетілдіруді, демек, кәсіби біліктілік пен құзыреттілік сипатындағы өзгерістерді қажет етеді.

Білім беру тәжірибесінде күтпеген және барған сайын күрделене түсетін әлеуметтік және кәсіби міндеттерді шешуде елеулі қиындықтар туғызатын, дипломдармен расталған білім беру нәтижесінде алынған білімді үнемі жаңартып отыру қажеттілігі үздіксіз білім алу қажеттілігіне алып келді.

Қазақстан Республикасын дамытудың 2025 жылға дейінгі мемлекеттік бағдарламасын іске асыру шеңберінде оның негізгі міндеттерінің бірі өмір бойы үздіксіз білім беру жүйесін құру болып табылады [1].

Бағдарламаға сәйкес, адам капиталына сүйеніп, білім беру үдерісінде әр субъектінің жасына, білім деңгейіне және кәсіби біліктілігіне қарамастан, үздіксіз білім алу үшін жағдай жасау жоспарланып отыр, ал келесі 2-3 жылда өмір бойы білім алудың тиімді жүйесі құрылып және оның толық жұмыс істеуінің нақты бағыт-бағдары қамтамасыз етілуде.

Үздіксіз білім алуға арналған жүйесінде, әсіресе мектеп-арнайы кәсіби орта білім беру және жоғары білім беруде (қашықтықтан оқыту, қысқа мерзімді қайта даярлау курстары, ресми, бейресми, бейресми инклюзивті) оқытудың әр түрлі формалары арқылы жүзеге асырылады деп болжануда.

Үздіксіз білім беруді жүзеге асырудың тәсілдерінің бірі жеке секторды жұмыс берушілерді белсенді тартуға ынталандыру механизмін құру болады. Құрылған тетік жұмысшыларға, соның ішінде аға мамандарға және төмен жалақы төленетін санаттарға арнайы оқу демалысын немесе субсидия беруді қамтамасыз етеді.

Жұмыс берушілер оқыту бағдарламаларын қаржыландыруға қатысады және әр қызметкерге үздіксіз білім алуға қатысуға мүмкіндік беретін икемді модельдерді әзірлейді. Қазіргі кәсіби білім беруде жұмыссыз адамдарға педагогикалық салада қайта даярлау жүйесін ашып, шағын мерзімде бейінділігі қойған талаптарға келетін болса, мектепке қажетті кадрлар даярлауда осы жағынан жаңғыртуға болады. Бұл саясат – халықты қайта даярлауға мүмкіндік беріп, ересек тұрғындарға бағытталған.

Педагогикалық кадрлардың жетіспеушілігі проблемасы қазіргі заманғы білім беру үшін өзекті болып табылады. Оның бір себебі – көптеген себептер бойынша «педагог» мамандығының маңыздылығын жоғалту.

Жақында біздің мемлекет мұғалім кәсібін жандандыру үшін үлкен жұмыс жасады. Педагог мәртебесін анықтайтын, мұғалімнің құқықтарын, әлеуметтік кепілдіктері мен

шектеулерін, міндеттері мен жауапкершіліктерін белгілейтін «Педагог мәртебесі туралы» Қазақстан Республикасының Заңын 2019 жылы қабылдау маңызды қадам болып табылады. [2]. Осы нормативтік құқықтық актінің бір аспектісі – педагогикалық қайта даярлау мәселесі. Педагог кадрларды қайта даярлаудың жаңа жүйесін енгізу мұғалім мамандығына «бүйірлік» (боковой вход) деп аталатын жолды қарастырады.

1-тармаққа сәйкес, бап. «Педагог мәртебесі туралы» Заңның 10-шы (Қазақстан Республикасының 2019 жылғы 27 желтоқсандағы No 293-VI ЗРК Заңы) кәсіптік білімі бар, кәсіптік білімі бар, кәсіби қызметін бастаған адамдар тиісті профилде алғаш рет оқытушы, жоғары және (немесе) жоғары оқу орнынан кейінгі білім негізінде педагогикалық қайта даярлаудан өтеді.

3-тармақта осы баптың нормалары қосымша білім берудің білім беру бағдарламаларында мұғалімнің кәсіби қызметімен айналысатын адамдарға қолданылмайды.

Осы Ережелерді қолдануда келесі негізгі ұғымдарды қолданылады: «тындаушы (кәсіби білімі бар, педагогикалық білімі жоқ, бірінші рет тиісті бейін бойынша оқытушының кәсіби қызметін бастайтын адамдар жоғары және (немесе) жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының базасында педагогикалық қайта даярлаудан өтеді», деген қағиданы сақтауымыз керек [2].

Үздіксіз білім беру көшбасшылықты және Қазақстанның әлемнің бәсекеге қабілетті 50 елінің қатарына енуін қамтамасыз ету үшін өмірлік маңызы бар бұл қызмет саласы университеттерде де, кәсіпорындарда, ұйымдарда және жалпы қоғамда дамуын қажет етеді.

Өкінішке орай, көпшілік әлі де ересектерге арналған білім мен үздіксіз білім беруді нарық ретінде қабылдамайтын сияқты. Ал егер біз мүмкіндігімізді өзімізге бермесек, онда бұл миссияға аз дайындалған адамдар пайдаланады.

Қажетті адами және интеллектуалды әлеуетке ие университет, осы мәселелерді шешуге белсенді қатысады, «үздіксіз өмір бойы білім беру» қағидатын жүзеге асыруға үлес қосады, үздіксіз білім берудің толыққанды жүйесін қалыптастыру мен қалыптастыру процестерін жеделдетеді, кадрлық ресурстардың сапасы мен бәсекеге қабілеттілігін арттыру.

Ал жоғары білімнің үздіксіздігінің алғышарттарын белгілесек:

- күрделі әлемге арналған кәсіби білім: «НЕГЕ», «НЕГЕ», «ҚАЛАЙ»: білім беру үдерісі субъектілерінің іс-әрекеттерін байланыстыру және интеграциялау үшін қатты және жұмсақ (қиылысу, мета-құзырлығы) дағдыларды дамыту;

- тиімді білім беру тәжірибесіне қол жеткізу үшін педагогтың жоғары тәуелсіздігі мен жауапкершілігі қажет болатын сандық білім беру құралдары мен онлайн-платформалардың өсуі;

- жоғары білім мазмұны білімге емес, құзыреттілікке, инновацияға, цифрлық дағдыларға, жаңа жұмыс жағдайында жұмысқа дайындыққа («икемді» дағдылар, ынтымақтастық, ұжымдық жұмыс, ынтымақтастық және т.б.) бағытталуы керек.

Үздіксіз білім беру жүйесінде үш негізгі бағыты айқындалады. Олар ресми (Formal learning), бейресми (Non-formal learning), ішкі ресми (Informal learning) деп аталады.

Ресми білім беру – білім алу үдерісі ұйымдасқан және иерархиялық тәртіпте жүзеге асырылады, оның нәтижесі үкімет шығарған форма – бастауыш / орта кәсіптік немесе жоғары білім туралы диплом немесе мектепті бітіру туралы куәлік беру болып табылады. Бұл үдерістің мемлекеттік бағдарламалар мен мемлекеттік білім беру стандарттарына негізделген әр түрлі бағдарламалар үшін белгіленген ұзақтығы бар, оны негізінен ресми, тіркелген ұйымдар ұйымдастырады.

Бейресми білім беру – жаңа білімдерді алу үдерісі көбінесе арнайы білім беру кеңістігінен тыс жерде жүреді, бұл кезде нақты мақсаттар, әдістер мен тәсілдер, ең бастысы оқытудың нәтижесі болады. Мұны білім беру немесе қоғамдық ұйымдар, әр түрлі үйірмелер мен үйірмелер, секциялар, оқытушымен немесе жаттықтырушымен жеке-же-

ке жаттығу кезінде жүргізе алады және бұл әр түрлі тренингтер, курстар, семинарлар, дөңгелек үстелдер, олар растайтын құжат берумен бірге жүреді. қосымша біліктілік – қатысушы сертификаты, біліктілікті арттыру туралы диплом, сертификат.

Ішкі ресми білім – бұл оның күнделікті өмірімен бірге жүретін, белгілі бір нәтиже бола бермейтін таным процесіне бағытталған адамның жеке әрекеті. Бұл стихиялы сипатта болады, ол мәдени және білім беру ортасында адамдарды белсенді ету арқылы жүзеге асырылады, яғни бір-бірімен қарым-қатынас, кітап оқу, театрларға, мұражайларға және әртүрлі мәдени мекемелерге бару, саяхаттау, бұқаралық ақпарат құралдарын көру және т.б. қоғамның білім беру әлеуетінің барлық құралдары өзін-өзі жетілдіру құралдарына айналады, нақты құрылымы жоқ күнделікті жұмыс, отбасылық және бос өмір нәтижесі.

Үздіксіз білім беруде білім алуға және оқуға өзін-өзі ынталандыру – адамның интеллектуалды дамуға, еңбек нарығында бәсекеге қабілетті позицияға ие болу үшін олардың білімі мен құзыреттіліктерінің деңгейін арттыруға деген саналы ұмтылысы.

Қазақстан Республикасындағы жоғары білім сапасына қойылатын стратегиялық талаптар (үздіксіздіктің сабақтастық жағдайында):

- негізгі құзыреттіліктің ұлттық негізін жасау;
- құзыреттілікке оқыту моделін жүзеге асыру;
- жоғары білімге қол жетімділікті кеңейту;
- ересектер үшін формальды және бейресми оқытуды қамтамасыз ету тетіктерін әзірлеу;
- ерекше білім беру қажеттіліктері бар студенттер үшін тең жағдайлар мен кедергісіз қол жетімділікті құру;
- қашықтықтан білім беру технологияларын кеңейту.

Үздіксіз жоғары педагогикалық білім беруде стратегиялық бағыттарды негізге алған жоқ:

- жеке тұлғаға бағыт-бағдар беру жүйесі;
- үздіксіз дамыту жүйе;
- құзыреттілік білім беру;
- кредиттік жүйенің технологияларын кең пайдалану.

Жоғары педагогикалық білім беру саласында үздіксіздіктің негізгі ұстанымдарын белгілеуге болады. Олардың ішінде:

- академиялық кредиттер жүйесі,
- бағыттағы білім беру бағдарламаларының тізілімі,
- Major and Minor модульдері, кейінірек Double Major,
- ресми және ресми емес білім,
- автоматтандырылған бағалау жүйесі,
- зерттеу, кеңес беру, мүдделі тараптары.

Жоғары педагогикалық білім беру ересектерге білім берудің ресми және бейресми модельдерінің халықаралық тәжірибесін талдау нәтижелерін жалпылау оның келесі сипаттамаларын бөліп көрсетуге мүмкіндік берді:

- халықтың әр түрлі әлеуметтік, кәсіптік, демографиялық топтарының нақты білім беру қажеттіліктеріне назар аудару;
- нақты санаттағы адамдарға қатысты алаңдаушылық;
- ересектердің өзіндік мотивациясына негізделген мәжбүрлеудің болмауы;
- оқытудың жоғары жеке мағынасы;
- білім беру қызметінің нәтижесі үшін оқушылардың ішкі жауапкершілігі;
- лайықты жеке өмір үшін қолайлы алғышарттар, сондай-ақ қоғамдық және еңбек өміріне табысты қатысуды қамтамасыз ететін жеке қасиеттерді дамыту;
- қоршаған әлеуметтік құрылымды жақсы түсінуге және қажет болған жағдайда өзгертуге мүмкіндік беру;

- қазіргі әлемнің тез өзгеретін жағдайында ұтқырлықты дамыту;
- ұйымдастыру және оқыту әдістеріндегі икемділік;
- студенттер белсенділігінің жоғары деңгейі;
- студенттер үшін олар үшін маңызды критерийлер негізінде алынған нәтижелерді өзін-өзі бағалау;

- оқытушылар мен студенттер арасындағы өзара сыйластық, демократиялық мәдениет, қатысу мәдениеті бойынша қатынастардың негізі.

Осыған байланысты сыни ойлауға қабілетті және ақпараттық ағындарда бағдар жасай алатын адамдарды даярлау бірінші орынға шығады. Әрбір маман өзінің кәсіби және еңбек қызметі барысында 20-30 жыл ішінде кем дегенде 4-5 рет ресми және бейресми білімнен (біліктілікті арттыру үздіксіз білім алу жүйесі) өтуі керек. Өмір бойы білім беру идеясы жан-жақты дамыған дамыған елдерде дәл осылай болады.

Осыған байланысты, Қазақстан Республикасының қазіргі даму кезеңіндегі біліктілікті арттыру жүйесіндегі үздіксіз білім берудің орны мен рөлін асыра бағалау мүмкін емес – бұл білім берудің ең маңызды әлеуметтік саласы.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Нұрсұлтан: Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы №988 қаулысы.
2. Педагог мәртебесі туралы. Қазақстан Республикасының Заңы. – 2019. 27 желтоқсан. №293- [www http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1900000293](http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1900000293)
3. Қазақстан Республикасының үздіксіз білім беру Жобасы. – Нұрсұлтан, 2020.